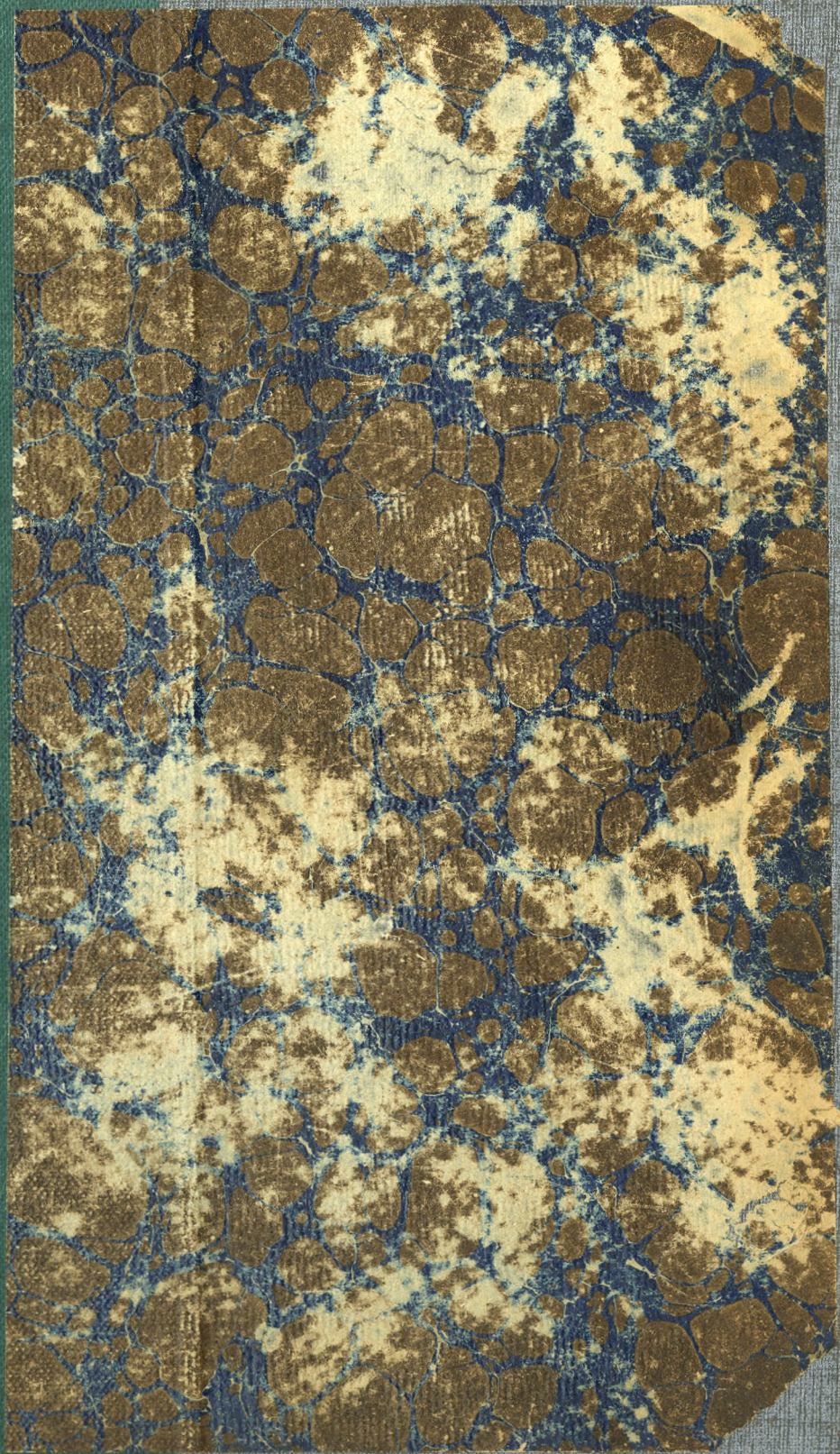

Politikai
röpiratok.

143.

143

1260

NYILT LEVÉL

A PEST-

JÓZSEFVÁROSI KERÜLET

VÁLASZTÓIHOZ.

(Kronkiváló Mártól.)

10.

PESTEN, 1869.

NYOMATOTT BUCSÁNSZKY ALAJOSNÁL.

(Ösz utca 20. sz.)

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1937

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS DEPARTMENT

1937

PHYSICS DEPARTMENT

1937

Tisztelt polgártársak!

Felszólítva többek részéről Önök közül, nyilatkoznám, szándékom-e a legközelebbi országgyűlésre mint képviselő-jelölt pályázni? ezen felszólítás reám nézve nem lehetett nem örvendetes, sőt megtisztelő; mert azok részéről intéztetett hozzám, kik által már egy ízben ugyan ezen hivatást nyerni szerencsém volt; ismételt felhívásomat tehát zálogául kellett fogadnom helyeslésüknek, előbbi működésem irányában.

Nézeteimet s politikai pártállásomat ismerik Önök a mult országgyűlés szerint, és különösen azon felszólalásomból, melyet akkor Önökhöz bocsájtani bátor valék: ezek most sem változtak. De ügyeink, és hála az égnek, hogy ez így történt, azóta oly fordulatot vettek, hogy akkori nyilatkozatom ma már alkalmazásban kielégítő nem lehet, és a kérdések is, melyek a legközelebbi országgyűléstől várják megoldásukat, egészen mások.

Hogy tehát Önök, tisztelt polgártársak, elfogultság nélkül akár mellettem, akár ellenem nyilatkozhaszanak, és alkotmányos választási jogaikat világos öntudat szerint gyakorolhassák, kötelességemnek tartottam, nézeteimet jelenlegi körülményeinkhez alkalmazva, Önök bírálata alá terjeszteni.

Vegyék Önök ezt tiszteletem, és őszinteségem bizonyosságául, melynél fogva legbuzgóbb szándékom az, hogy ne legyen, és ne lehessen soha félreértés között-

tünk: mert Önök állhatatos bizalma és helyeslése az egyedül, melyből hivatásom esetében erőt merithetnék, terhes kötelességeim teljesítésére.

Midőn 1865. évi december havában az országgyűlés összeült, két feladat állott előttünk; első, hogy az 1848. évi törvények tetteleg helyreálltassanak, második, hogy az 1867. XII. törvény megalkottassék.

Mi történt ezeken túl, elmondották és elmondják azok, kik mindvégig jelen voltak, nekem csak azon közdelemben volt részem, melyet az 1848 - ki törvények visszahelyezéseért a birodalmi kormány ellen vívtunk, és az 1867. XII. törvény megalkotásában; mert az alkotmány visszaállítása után csakhamar polgártársaim bizalma által más térre lettem kiszólitva.

Akkor, és mint közönségesen tudva van, mindvégig, két párt állott egymással szemközt, az ugynevezett baloldal, mely a XII. törvénynek úgy mint történt megalkotását folytonosan ellenezte, és a jobb oldal, mely köztiszteletben álló vezére után Deák-pártnak is neveztetett, és mely az említett törvény megalkotását, úgy mint megtörtént, keresztül vitte.

Most is, úgy látszik, a pártok ugyanezen alapokon készülnek alakulni; és ugyanazon téren állanak szemközt, mint a lefolyt országgyűlés alatt; mert egyik a XII. törvényt folyvást ostromolja, a minek szükséges következménye, hogy a másik azt védeni kénytelen.

Én a XII. törvény mellett nem opportunitás szempontjából, hanem azért szavaztam, mert meg voltam győződve, hogy igazságos és méltányos; hogy mind az ország önállóságának, mind a pragmatica sanctio szerinti birodalmi kapocsnak megfelelő módon oldja meg a közös ügyek és közös viszonyok kérdését; meggyőződésemm most sem változott; azon általános okoskodások, melyek ezen törvény ellen ismételve felhozatnak: mintha az ország saját ügyeinek független rendezésében korlá-

tolva, és idegenek beavatkozásától függésbe téve lett volna; meggyőződésemet azóta sem ingatták meg.

De ha kárhoztatnám is a XII. törvényt; miután megalkottatott, elfogadnám azt mint bevégzett tényt, mely által az országnak a birodalom irányában létező százados viszonyai elvégre határozott kifejezést nyertek. Nem mintha hinném, hogy azon változtatni többé nem lehet: mert nem létezik akár törvény, akár szerződés, melyet ugyanazon factoroknak kölcsönös egyetértése által ne lehetne módosítani, mely factorok azt megalkották, hanem azért:

Mert megállapodásra van szükségünk, hogy belügyeink rendezésében, és alkotmányos szervezkedésünk további kérdéseinek megoldásában haladhassunk: ez pedig lehetetlen, ha minden következő országgyűlés, a mult országgyűlés munkájának átvizsgálására fordítja erejét és tehetségét.

Azért, mert meggyőződésem szerint annyi idő még nem mult el, mely tanuságot tehetne, hogy bármely, annál inkább ily sarkalatos törvény átvizsgálására szükség már létezik.

Azért, mert kívánatos, hogy az események, melyek nem várnak, bennünket zilált állapotban ne leljenek meg.

Azért, mert nekünk e törvényre szükségünk van: hogy a fenyegető zivatarok között az európai nyugot körében szövetségeket biztosítsunk.

A XII. törvény revisiójára van idő bár mikor, ha azon tényezők, melyek által alkottatott az átvizsgálás szükségéről kölcsönös egyetértéssel meggyőződnek; de ezen idő nézetem szerint még el nem érkezett; ellenben ha ezen lehetőségen kívül még más alkalomra várunk, mely egyik tényező részére ne talán a többiek ellen pressiót gyakorolna: akkor igen félek, hogy a várt alkalom bekövetkező; a revisio munkáját nem mi reánk fogják bizni.

Mindezen okoknál fogva, akár most akár más bármi körülmények között, nem marad egyéb hátra, mint igazság, méltányosság, és közérdek tekintetéből itélni a

létrejött kiegyezés fölött; és miután az 1867. XII. törvény megalkottatott: bona fide elfogadni azt, egyelőre mint végleges megoldását a közös ügyek és közös viszonyok kérdésének.

Sokat lehetne még mondani tisztelt polgártársak, akár annak bebizonyítására: hogy a XII. törvény által az ország közjogaiból semmit föl nem áldoztunk; sőt oly ügyekre is biztosítottuk befolyásunkat, melyek eddig a magyar országgyűlés köréből, bár nem jogosan, de tetteleg ki voltak zárva: akár azon káros következtéseknek felderítésére, melyek, ha a kiegyezés létre nem jön, minden kétségen kívül előállottak volna: akár annak kimutatására, hogy a közös ügyek és viszonyok *alkotmányos kezelésének* más czélszerűbb és gyakorlatilag lehető módját nem találhattunk. De mindazok, miket e tekintetben mondhatnék, és azok is, miket e törvény ellen felhozhatnak, a múlt országgyűlésen hosszasan, és oly kimerítőleg fel voltak hordva; hogy újat hozzáadni többé nem lehet. Ha tehát a már ösmert indokok hosszú során kívül újak nem léteznek, és a kérdés újabb felvetése alkalmával ismét csak ugyanazon indokok szerepelhetnének, melyeknek gondos megfontolása következtében, a múlt országgyűlés oly eredményre jutott, hogy a XII. törvény megalkottassék, méltán kételkedhetünk: tanácsos-e egy oly törvény revisióját már most szőnyegre hozni, mely még alig lépett életbe; melyre nézve, hogy magát gyakorlatilag igazolhassa, elég alkalom még nem volt; és melynek revisiójánál a már ösmert theoreticus indokok körén kívül, újabb tapasztalati indokok még nem léteznek.

Én ezt tanácsosnak nem tartom; sőt úgy hiszem, hogy azon kérdésre, szükséges-e ezen revisio vagy nem? a választ a történelemtől kell várunk.

De a XII. törvény meg, vagy meg nem változtatása nem fogja képezni egyedüli tárgyát a jövő országgyűlés tanácskozásainak. Ha Isten hazánknak kedvez, és a béke fentartható lesz, a jövő országgyűlésre temérdek szervezési kérdések megoldása vár. Nem szólok a

polgári és büntető törvénykönyv megalkotásáról, és ezekhez hasonló, ámbár nagyfontosságú, de nem közjogi kérdésekről; csak egynémelyeket ezen utóbbiak közül akarok megemlíteni: és ezek következők:

1-ször. *A törvényhatóságok és községek rendezése.* A centralisatio a közigazgatásnak legerélyesebb formája egyes kezekben: de az alkotmányos törvényhozással nincs összhangzásban, és könnyen bureaucratismussá válik. Hibája az, hogy egyes tényezői fölött az ellenörködést saját maga kezeli; tehát azon ellenörködésnek hiányával szűkölködik, melyet a közigazgatás által közvetlenül érdekelt polgárok a törvényhatósági rendszer mellett gyakorolnak.

A törvényhatóságoknak rendeltetése kétféle: első, hogy saját beldolgaik felett intézkedjenek; második, hogy mint kiegészítő közigazgatási tényezők az országos kormánynak rendeleteit végre hajtsák. E kettőt megegyeztetni lehet, sőt szükséges, ellenkezőleg vagy a törvényhatóságok autonómiája, vagy a központi kormány hatálya szenved csorbát, az állam hátrányával.

A kérdés megoldása nem a körül forog, legyen-e joga a törvényhatóságoknak a központi kormány törvénybe ütköző rendeletei ellen fölirást intézni? Alkotmányos kormány ily rendeleteket nem bocsáthat ki; és ha teszi, akkor nem a törvényeket egyenként, hanem az alkotmányt egészben támadja meg; az államcsinyre pedig felelni nem felírás által szoktak. A felírási jog maradhat mint érintkezés eszköze a törvényhatóságok és központi kormány között, sőt a Lelybeli viszonyokat illetőleg sokszor szükséges is: de a törvény sértések követelt esetei véglegesen mindig a törvényhozó test megbirálása alá tartoznak.

A kérdés megoldása azon elvben rejlik: hogy azt mit a községek saját körükben közvetlenül végezhetnek, ne végezze a törvényhatóság; azt mit a törvényhatóság saját körében közvetlenül elintézhet, ne ragadja magához a központi kormány: tehát hogy mind a községek-

nek mind a törvényhatóságoknak teendői határozottan kijelöltessenek.

2-szor. *A felsőház rendezése.* A felsőház lényegesen aristocraticus institutio: de nem ismeretlen a köztársasági államokban sem, és felhasználtatik az államhatalmak egyensúlyának fentartására. Ily szerepet vitt az ős Róma senatusa a népgyűlések irányában; és ma is az egyesült amerikai államok felső házának egyéb rendeltetését alig taiáljuk. Királyságokban, kivált parlamenti kormány mellett tehát, annyival inkább szükséges. Nálunk, a magyar hazában, ezen institutiót az államszervezésből nem küszöbölhetjük ki: mert az ország történelmi életéből fejlődött; továbbá mert a nagy birtoknak módot kell nyújtani, hogy befolyását a közdolgozókra jogosan, közvetlenül gyakorolhassa; különben a választások tisztaságát kényszerül megtámadni, ha azon befolyást, melyre társadalmi állása által tetteleg felhivatik érvényesíteni akarja.

Hogy a magyar törvényhozás felsőháza mostani szerkezetében céljainak meg nem felel, régen elismert igazság: hogy tehát szervezése szükséges, közjogi postulatum. Ezen szervezést illetőleg nézetem szerint két elv irányadó:

- a) Bizonyos értékbeli, vagy szellemi képességek, melyek nélkül senki a felsőház tagja nem lehet.
- b) Független törvényhozói állás, vagyis: elmozdítatlansága a tagoknak.

3-szor. *A választási, ugymint az 1848. V. törvény reviziója.*

Midőn az 1848. évi pozsonyi országgyűlés a polgári jogokat kiterjesztette, a jog szerzésének és gyakorlásának egy új alapját állította fel: a qualificatiókat. Azonban nem érezvén magát felhatalmazva, hogy jogokat eltöröljön, melyeknek alapján ő maga is hivatva volt; a felállított képességek mellett meghagyta még ideiglenesen a születési előjogot is, és a legközelebbi, már a népképviselőlet alapján egybehivandó országgyűlésnek

tartotta fen, ezen össze nem férő különbözések eltávolítását.

Miképen történt, hogy a pesti országgyűlés ezen hivatásának meg nem felelhetett, közönségesen tudva van. Azóta husz évnél több mult; ideje tehát, hogy az öröklött munkát végezzük be; az 1848. 5. törvényt a jogegyenlőség kívánalmaival összhangzólag dolgozzuk át, és ez által az 1848. évi nagy átalakulás vezéreszméjének eleget tegyünk.

De az 1848. 5. törvénynek hiánya, nem csak az, hogy össze nem férő jogalapokat állít föl; hanem az is, hogy egynémely qualificatiók constataálásának oly gyakorlati nehézségei vannak, melyek csaknem lehetlenné teszik a választási izgalmak között gyakorolható pártoskodási visszaélések megakadályozását; így a biztos jövedelem és tőke kimutatása mindig kétséges, és oly önkényre ad alkalmat, melyet egyik vagy másik jelölt mellett, felhasználni mindig lehet. Az akkori törvényhozás más értékbeli képességet nem alkalmazhatott, mert az adó, mely egyébütt ezen képesség kulcsául szolgál, az akkori körülmények között nem volt használható. Ma már a viszonyok változtak, és a választási képesség megállapítására, a szellemi qualificatiókon kívül, használhatjuk mi is azon egyszerű és biztos mértéket, mely máshol mindenütt alkalmazásban van; ugymint az egyenes adót: feltéve, hogy a mérték ne legyen oly szűk, melynél fogva a választási törvény demokratikus jelleme csorbát szenvedne.

4. *Az egyházi kérdés.* Mind az egyháznak, mind az államnak saját működési tere van. Az egyház elfoglalja a kedély világot; eszközei a hit, remény és szeretet; célja a moral: az állam az anyagi világ fölött uralkodik, eszközei az ész és tudomány, célja a jólét. Az állam tehát, szinte ugy mint az egyház, teljes hatálylyal csak úgy működhetnek, ha sem az egyház az államnak, sem az állam az egyháznak ügyeibe nem avatkozik.

De ámbár különbözik a tér, különböznek az eszkö-

zök, és különbözik a cél: az állam és egyház az emberiségre vonatkozólag nincsenek ellentétben; sőt egymást kiegészítik. Midőn tehát azt mondjuk: legyen szabad egyház és szabad állam; korántsem állítjuk, hogy az egyháznak az állam törvényeivel, és viszont, dacolni szabad: sőt inkább követeljük azt, hogy egymás törvényeit, és egymás hatáskörét kölcsönösen tiszteletben tartsák.

„Adjátok meg Istennek a mi Istené, és a császárnak a mi a császeré.“ A keresztény hit ezen tana foglalja magában az egyház és állam közötti viszony kérdésének megoldását.

És ebből következik, hogy a tényeknek azon feltételeit, melyekből polgári jogok származnak, megszabni és megbírálni az állam: azon feltételeit pedig, melyek egyházi viszonyokra vonatkoznak meghatározni az egyház jogai közé; — továbbá, hogy azon oktatást, mely a vallásra és az egyház beíviszonyaira vonatkozik megadni az egyháznak; azon oktatást pedig, mely a polgári viszonyokat, a tudományokat és a kereset különféle módjait teszi tárgyává, berendezni; viszont az államnak hatóságához — tartozik.

Igy például: polgári házasság, és polgári anyakönyvek, a polgári jogviszonyokra nézve kötelezőleg: egyházi szertartások: a házasságok, keresztelések, és temetések közül, a mennyiben ezen tények egyszersmind egyházi vonatkozással bírnak, engedőleg az állam részéről, és megfordítva. Továbbá állam- és községi tanodák valláskülönbség nélkül: de melyekben az egyháznak is alkalom nyujtassék saját hívei vallásos oktatására.

Hogy a különböző felekezetek egyházainak viszonyai egymás iránt, a teljes egyenjoguság szerint rendezendők, és az állampolgároknak vallásos teljes szabadsága biztosítandó: úgy hiszem ezt említeni sem szükséges.

Meggyőződésem szerint a kérdés tisztán, és minden vonatkozásaiban csak ezen téren oldathatik meg; hogy

azonban ebből mennyit hoz meg a legközelebbi jövő, ez a körülményektől, és az opportunitástól függ: mely ovatosságra int oly téren, hol nem csak hatalmas érdekekkel, hanem előítéletekkel is találkozunk.

5. *Nem rekeszthetem be rövid értesitésemet a nélkül, hogy az ország közköltsegeinek előirányzatáról, a budget-ről néhány szót szólnék.*

Mindaddig mig az államok primitiv állapotban léteztek, a pénzügy kezelésnek igen egyszerű modorát abban találjuk föl: hogy minél több pénzt igyekeztek gyűjteni, akárhol vették. Ez azon időben, és oly államokban volt így, midőn az egyén csaknem semmi; az állam pedig, illetőleg az uralkodó minden volt. De minél inkább érvényre jutott azon nézet; hogy nem az egyén az államért, hanem az állam az egyénért létezik, annyival nagyobb gond fordított mind a kutforrásokra, melyekből a közköltségek merítenek; mindazon czélok meghatározására, melyekre felhasználassanak; és ma már a financztudomány egyike a legfontosabbaknak, és méltán, mert a közjólét legnagyobb részben helyes gyakorlati alkalmazásától függ.

Az államháztartásnak két részlete lévén: a bevétel és kiadás; mindkettőnek mértéke a szükség által határozatik ugyan meg: de alkalmazásban mégis saját elvekkel bír. Az elsőre nézve irányadó, hogy a polgárok magánértéke csak oly mértékben igényeltessék, miszerint azon része, mely közszükségre fordítatik, a szorgalom és magán kereset útján ismét helyre pótolható legyen. A másodikra nézve a legtakarékosabb elbírás.

Ezen ily általánosságban felállított elvek nem sokat mondanak ugyan, és nincsenek is kivétel nélkül; lehetnek körülmények, melyek között az önfentartás érdeke áldozatokat kíván; lehetnek czélok, melyeknek kedvező hatása csak a jövőben nyilvánul; és ezekre előlegezni kell a jövőtől. Lehetnek végre államok oly helyzetben: hogy az idő, mely felettük elhaladott, bármi oknál fogva meddő maradt: és hogy a mulasztás kipótoltas-

sék, erőfeszítésre van szükségük. De mégis a fen felállított általános elveket figyelem nélkül hagyni nem lehet.

Ma midőn az állam szükségei annyira felszaporodtak, hogy alig van állam deficit nélkül, a takarékoság kétszeres kötelesség, és kivált nálunk, hol a productio még csak fejlődésben vagyon; ügyelni kell az adó nemeinek meghatározásában, nehogy a fejlődni indult csira elfojtassék.

És mégis van meggyőződés szerint kivételesen három tárgy, melyekre a takarékoság elvét ovatosan kell alkalmazni; és ez:

A honvédelem.

A köznevelés.

A forgalmi eszközök.

Talán senki nincs az egész mivelt világban, a ki ne ohajtaná a béke fentartását: de ha tekintjük a kérdések sokaságát, és mélyen bevágó jelentőségét, melyek minden oldalról előtérbe tolakodnak; és a történelemtől kérünk tanácsot: igen közel fekszik azon aggodalom, hogy a diplomatiának békés megoldásra irányult törekvései siker nélkül is maradhatnának. Hogy a béke tartósan nincs biztosítva ez általános vélelem: és int bennünket is, hogy a veszély óráját, ha ütni talál, készen várjuk. Saját érdekünkben fekszik tehát, hogy a honvédelem költségeivel minden takarékoság mellett jövőben se fukarkodjunk, mi azonban a czélszerű felhasználás feletti ellenőrködést ki nem zárja: de fekszik az is, hogy elkülönített és az ország földterületi fekvése miatt végzetesen fenyegetett helyzetünkben, államviszonyaink alapjainak megingatásától különösen most, gondosan tartózkodjunk. Mert ellenségeink, bár honnan jőjjenek, csak akkor lesznek erősek, ha mi meghasonlottunk volna egymás között azon eszmény felett, mely körül egyesített erővel scrazokoznunk kell.

A közoktatás ügyét illetőleg sok szóra szükség nincs. Általánosan el van ismervé, hogy az értelmiség kifejlődése nélkül haladás, akár az anyagi, akár a

civilizatio terén lehetetlen. Az indulatnak diadala az értelmiség fölött szüli a vétkeket. Az értelmiség hiányának következése a restség és elszegényedés; a mellett, hogy a szabadságot becsülni és élvezni a szabadság kötelességeit tiszteletben tartani és készséggel teljesíteni csakis a felvilágosodott értelem képes. A közvagyonosodás és jólét pedig az értelmiség ipar és takarékosság mellett függ a forgalmi eszközök támogatásától. Világos tehát, hogy akkor, midőn a közoktatás mennél nagyobb kiterjesztéséről, és a forgalmi eszközök szaporításáról gondoskodunk; oly magot hintünk el a közélet mezején, melynek gazdag gyümölcseit egykor a jövődőség fogja élvezni. És mivel épen mi vagyunk azon helyzetben, hogy felettünk hosszú, igen hosszú idők multak el használatlanul, sőt ellenünk; erőfeszítésre lesz szükségünk, hogy a multak hiányait kipótolhassuk.

Végezetre egy általános megjegyzéssel veszek ezuttal búcsut Önöktől tisztelt polgártársak és ez következő:

A képviselőnek kötelessége nem csak az: hogy törvényt alkosson; hanem az is, hogy a közigazgatás felett ellenőrködjék. Ezen kötelesség nem monopoliuma egyik pártnak sem. Ezen kötelesség alól fel nem mentheti magát senki: sőt állítani lehet, hogy ezen kötelesség teljesítésének üdvös eredményei csaknem felérnek a törvényalkotásának jótékonyosságával; mert mi haszna hozatnának jó törvények ha a végrehajtás nem lenne czélszerű: vagy a kormányhatalom nem az állam érdekében gyakoroltnék. Ezen kötelesség teljesítését bizonyosan a legközelebbi országgyűlés sem fogja elmulasztani, habár mint én óhajtom, többsége az 1867. 12. törvény körül csoportosulna is. Én is tehát hivatásomat ily kétoldalu feladata szerint fogom fel: de megjegyzem azt: hogy ezen ellenőrködést a pusztán gáncsoló negatiótól, és attól, mely sem időt, sem körülményeket nem tekintve, lehetlenséget követel; vagy a rideg theoriák meddő képleteivel játszik, lényegesen különbözönek tartom.

Ime tisztelt polgártársak ez általánosságban azon irány, melyet követni; ezek azon nézetek melyeknek tehetségem szerint érvényt szerezni kötelességemnek ismerem: ha Önök többsége által nekem jut azon megtiszteltetés, hogy mint e kerület képviselője a legközelebbi országgyűlésen közreműködhessem.

Most itéljenek.

Irtam Pesten, 1969. Január 10-én.

Szentkirályi Mór.

